

Escenes de la vida de sant Bernat i Frontal de Crist i els Evangelistes, Convidats d'Honor al MNAC

Cèsar FAVÀ MONLLAU

Guadaira MACÍAS PRIETO

Museu Nacional d'Art de Catalunya*

RESUM

Del 2 de desembre de 2009 a l'11 d'abril de 2010 va tenir lloc al Museu Nacional d'Art de Catalunya l'exposició *Convidats d'Honor. Exposició commemorativa del 75è aniversari del MNAC*, comissariada per Cristina Mendoza i Maria Teresa Ocaña, subdirectora de col·leccions i directora del MNAC, respectivament. A la mostra es van aplegar una setantena d'obres mestres de l'art català, entre les quals hi havia dues peces que procedien del Museu Episcopal de Vic: *Escenes de la vida de Sant Bernat i Frontal de Crist i els Evangelistes*.

Paraules clau: art català, Museu Nacional d'Art de Catalunya, exposició commemorativa

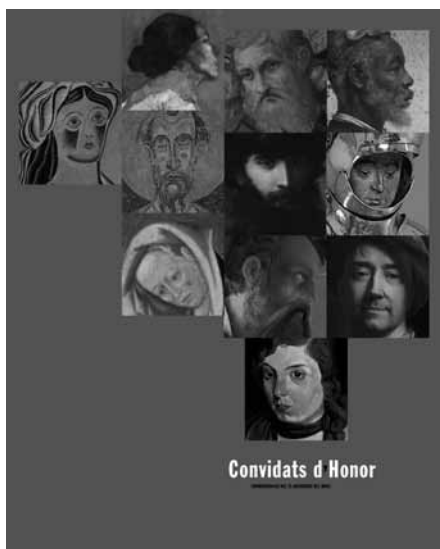
ABSTRACT

Scenes of the life of St. Bernard and Frontal with Christ and the Evangelists, Guests of Honor at the MNAC

From the 2nd of December 2009 to the 11th of April 2010 took place at the Museu Nacional d'Art de Catalunya the exhibition Convidats d'Honor. Exposició commemorativa del 75è aniversari del MNAC, curated by Cristina Mendoza and Maria Teresa Ocaña, assistant director and director of MNAC, respectively. In this exhibition were showed about seventy works of Catalan art, between which there was two pieces that were coming from the Museu Episcopal de Vic: Escenes de la vida de Sant Bernat and Frontal de Crist i els Evangelistes.

Key words: Catalan Art, Museu Nacional d'Art de Catalunya, commemorative exhibition

L'onze de novembre de 1934, enmig d'un clima polític i social ple de crispació, s'inaugurava al Palau Nacional de Montjuïc el que aleshores s'anomenà Museu d'Art de Catalunya. Malgrat que només dos anys després esclataria la Guerra Civil i el museu seria novament desmantellat, aquesta inauguració va suposar la culminació d'un procés de recuperació del patrimoni artístic que havia començat al segle XIX. Per tal de commemorar el 75è aniversari d'aquest esdeveniment, el MNAC va reunir una setantena d'obres mestres de l'art català en una gran exposició titulada «Convidats d'Honor. Exposició commemorativa del 75è aniversari del MNAC», oberta al públic entre el 2 de desembre de 2009 i l'11 d'abril de 2010 [fig. 1].

[fig. 1] Catàleg de l'exposició Convidats d'Honor

La mostra va permetre als visitants gaudir d'un intens passeig per l'art català, des del romànic fins a les primeres avantguardes, partint del magnífic *Beatus de Torí*, un manuscrit copiat i il·lustrat a la Girona del s. XII, i fins a *La Masovera* de Miró o la *Ballarina despenjada* de Juli González que, junt amb l'emblemàtic *Profeta* de Pau Gargallo, representava l'escultura en metall del segle passat. La tria efectuada va respondre a la voluntat d'oferir una síntesi, entre les moltes possibles, de la producció artística catalana al llarg de vuit segles i, alhora, a la intenció d'establir un diàleg amb les peces exposades a les col·leccions permanents del Museu. Per aquest motiu, ha estat fonamental la complicitat de nombroses institucions estrangeres i catalanes, entre les quals hi ha el Museu Episcopal de Vic.

El MEV va prestar dues obres gòtiques: les dues taules amb escenes de la vida d'un sant cistercenc, potser sant Bernat de Claravall, que en el catàleg de l'exposició es van atribuir al Mestre de la Coronació de Bellpuig, i l'extraordinari *Frontal brodat de Crist i els Evangelistes*. Atesa la restrictiva selecció de peces, imposada per l'ample abast cronològic de l'exposició, l'art gòtic va ser representat a partir de dos moments especialment brillants. D'una banda, els anys centrals del Trecento i de l'altra el gòtic internacional, que s'estén entre finals del segle XIV i mitjan segle XV. Les taules hagiogràfiques, exposades al costat d'altres obres emblemàtiques, com els *Usatges i Constitucions de Catalunya* de la Paeria de Lleida o el *Bancal de la vida de sant Onofre* [fig. 2], il·lustren la riquesa i pluralitat d'aquest moment artístic en què a Catalunya es documenta a bastament el treball de pintors italians o formats en els paràmetres de la pintura italiana, i ofereixen una visió

[Fig. 2] Les *Escenes de la vida de sant Bernat* (MEV 10728-10729) a les sales d'exposicions temporals del MNAC (dreta)

[Fig. 3] El *Frontal brodat de Crist i els Evangelistes* (MEV 1951) a les sales d'exposicions temporals del MNAC (esquerra)

alternativa a les obres d'arrel italianitzant exposades a les sales permanents del MNAC. Per la seva banda, el magnífic *Frontal de Crist i els Evangelistes*, procedent del monestir de Sant Joan de les Abadesses, és un exemple de la recepció de les novetats artístiques francoflamenques a Catalunya al voltant del 1400 [fig. 3]. Potser obra d'un taller brabançó actiu a Barcelona, se n'han remarcat els vincles especialment amb l'escultor i pintor André Beauneveu. Aquest frontal, d'altra banda, és una de les poques mostres de pintura a l'agulla que ens han pervingut del gòtic internacional i va permetre al públic conèixer un tipus d'objecte altament apreciat a l'època i del qual el MNAC no disposa de cap exemple.

La selecció de les obres que havien d'integrar l'exposició, de fet, es va plantejar des d'un punt de vista ampli, per tal d'oferir una visió global de les més diverses tipologies, materials i tècniques artístiques. Així, al costat d'obres pictòriques i escultòriques, destacaven també algunes peces singulars com la *Creu de cristall de roca* de Sant Joan de les Abadesses, del segle XIII, el *Tocador* modernista que Antoni Gaudí dissenyà per a la comtessa Güell, o la sèrie fotogràfica de Joan Vilatóbà.

L'exposició va permetre reintegrar en el discurs de l'art català obres que a dia d'avui es conserven lluny de casa nostra. Aquest és el cas, per exemple, de l'escultura *Mediterrània* d'Arístides Maillol, vinguda del parisenc Musée d'Orsay; de la taula de l'*Anunciació* pintada cap a mitjan segle XV per Bernat Martorell, procedent del Musée des Beaux-Arts de Montréal; o del quadre *Les ombres de la nit que cau*, de Salvador Dalí, en l'actualitat custodiat al The Salvador Dalí Museum de St. Petersburg, a Florida. També hi van participar obres poc accessibles per al gran públic, com és el cas dels manuscrits o de les peces que formen part d'alguna col·lecció particular i que mai abans no havien estat exposades. Fins i tot, per a l'ocasió, la *Lucrecia* de Damià Campeny va abandonar per primer cop i durant uns mesos la seva residència habitual, la Cambra Oficial de Co-

merç, Indústria i Navegació de Barcelona (l'antic edifici de la Llotja). En la mateixa línia, no volem deixar de destacar que algunes obres que encara es conserven en culte van abandonar temporalment la seva funció litúrgica, com la famosa *Majestat de Beget* o el singular *Devot Crist* de la catedral de Sant Joan Baptista de Perpinyà.

Un dels beneficis de la realització d'exposicions temporals és que sovint propicien intervencions de conservació-restauració sobre determinades obres que hi participen, i a vegades constitueixen l'oportunitat ideal per portar a terme estudis tècnics i materials d'algunes de les peces (radiografies, reflectografies, anàlisis químiques...). Una de les peces analitzades amb motiu de l'exposició *Convidats d'Honor* va ser el monumental *Retaulle de la Mare de Déu de l'Escala*, conservat encara al seu emplaçament original, l'altar major de l'església del monestir de Sant Esteve de Banyoles. Aprofitant el viatge, l'Àrea de Restauració i Conservació Preventiva del MNAC va efectuar un complet examen tècnic d'aquesta obra pintada cap al 1437-1439 per Joan Antígó, a més d'una consolidació de la capa pictòrica i una desinsectació del suport de fusta. També es va abordar una important intervenció al *Frontal brodat de Sant Jordi*, realitzat per Antoni Sadurní cap al 1450-1451 per a la capella del Palau de la Generalitat de Catalunya.

L'exposició va comptar amb una altra obra pertanyent al tresor d'aquesta mateixa capella, l'estatueta en argent de *Sant Jordi matant el drac*. Mesos després de la clausura de la mostra, aquesta singular peça d'orfebreria ha passat a formar part de la nova exposició permanent del Museu en qualitat de dipòsit. *Toros (Cavalls morts)* o *A l'estiu, tota cuca viu*, de Ramon Casas, una pintura que no s'havia exposat des que el seu autor la va presentar a la Sala Parés de Barcelona el 1900, ha estat un altre dels convidats que, en aquest cas mitjançant adquisició, ha passat a viure permanentment al MNAC.

En definitiva, l'exposició va aplegar obres mestres de l'art català, representatives de tècniques, materials i tipologies ben diverses, conservades arreu del món i que il·lustren el treball, al llarg de vuit segles, tant dels artistes més valorats internacionalment, com ara Ribalta, Fortuny, Gaudí, Picasso, Miró o Dalí..., com d'altres personalitats menys conegudes per al gran públic, però que són essencials per a la història de l'art català, des del Mestre de Cabestany i Jaume Cascalls, fins a Fidel Aguilar i Josep de Togores.